O antologie*

De mai bine de doisprezece ani, micul şi încântătorul oraş în care s-a născut Rimbaud este o adevărată capitală mondială a marionetei. Aici, celebra noastră compatrioată, doamna Margareta Niculescu, conduce Institutul Mondial al Marionetei şi Şcoala Superioară Naţională de Arte ale Marionetei pe care a înfiinţat-o, coordonând totodată importanta publicaţie de specialitate „Puck" şi o interesantă colecţie de studii dedicată teatrului de păpuşi. Nu este deci de mirare că una dintre cărţile de mare importanţă pentru noi, pe care aş compara-o cu celebra „L'Art du Théâtre" a lui Odette Aslan, a apărut în acest loc. Autorul acestei cărţi, Didier Plassard, este profesor de literatură comparată la Universitatea Rennes 2 – Haute Bretagne. Membru al Laboratorului de Cercetări asupra Artelor Spectacolului (CNRS), el a publicat studiul „L'Acteur en effigie" (1992), încununat cu premiul „Georges Jamati" şi a semnat numeroase studii despre teatrul de avangardă, despre Jean Vilar, despre relaţiile dintre teatru şi film şi despre relaţiile dintre arta marionetei şi celelalte arte.

Antologia sa se constituie într-o estetică şi o istorie care urmăreşte evoluţia spectacolului de animaţie şi aventurile sale estetice, de la ipostaza de teatru sacru (aşa cum apare în fragmentul din „Dhama Pavayangan", tratat destinat dalang-ului din teatrul de umbre balinez), la cea de teatru popular ce se bucura de atenţia adulţilor (ca în descrierea de către Gérard de Nerval a unui spectacol Karagöz, cenzurată din unele ediţii ale jurnalului său de călătorie în Orient), de la mărturii antice (Xenofon, Platon, Petronius, Apuleius, Heron din Alexandria) ce atestă răspândirea şi diversitatea de forme a spectacolului de păpuşi în antichitatea greco-romană, până la genialul eseu al lui Heinrich von Kleist care prefigurează conceptul de supra-marionetă al lui Gordon Craig.

Antologia ilustrează, printr-o selecţie competentă, atitudinea faţă de această artă ce se conturează în perioada romantică, conducând la conceptul actual de spectacol de animaţie, atât prin textele unor teoreticieni cât şi prin cele ale unor creatori care fie că au realizat spectacole de animaţie (ca George Sand sau Richard Teschner – părintele teatrului modern de păpuşi european, Lemercier de Neuville şi Séraphin – creatorii teatrului modern de umbre, anunţând filmul de animaţie), fie că au scris piese destinate acestui gen (ca Ghelderode şi Jarry), fie că au văzut în teatrul de păpuşi un principiu fundamental care le-a influenţat opera (Eugen Ionescu). Antologia dedică un larg capitol şi avangardei secolului al XX-lea, care nu numai că descoperea posibilităţile uriaşe de expresie ale teatrului de păpuşi (Meyerhold), dar îl şi practica sub forma unor proiecte incitante (teatrul mâinilor preconizat de Blaise Cendrars) sau cu rezultate remarcabile (Oscar Schlemmer, Fortunato Depero, El Lissitzky, Vilmos Huszár, prezenţi în această antologie prin mărturii de creaţie puţin cunoscute). Dintre regizorii cei mai importanţi care au dat o nouă dimensiune teatrului de animaţie sunt prezenţi în antologie atât clasici ai genului (ca Obrazţov sau Malik), cât şi realizatori de sinteze originale ale mijloacelor animaţiei cu cele ale teatrului dramatic, ca Peter Schumann, Joan Baixas (care a colaborat cu Miró la realizarea unui memorabil **Ubu rege)**, Tadeusz Kantor, Antoine Vitez (care a avut o îndelungată colaborare cu Alain Recoing), Dario Fo şi Carmelo Bene.

Antologia cuprinde etapele esenţiale ale evoluţiei conceptului de spectacol de animaţie şi relevă amploarea fenomenului în care au fost implicaţi, la cumpăna dintre secole, unii dintre cei mai importanţi artişti şi teoreticieni. Aceştia vedeau în el teatrul viitorului, seduşi fiind de posibilitatea de a da operei plastice o dimensiune temporală, de a dezvolta un limbaj poetic, metaforic, de caracterul său de artă instrumentală adecvată reprezentării atât a grotescului cât şi a sublimului, de posibilitatea realizării unor noi sinteze de mijloace menite să revigoreze teatrul dramatic.

Antologia lui Didier Plassard poate fi citită cu interes de către specialiştii spectacolului de animaţie, dar ea este şi o călăuză pentru cei care doresc să se iniţieze în această artă.

CRISTIAN PEPINO

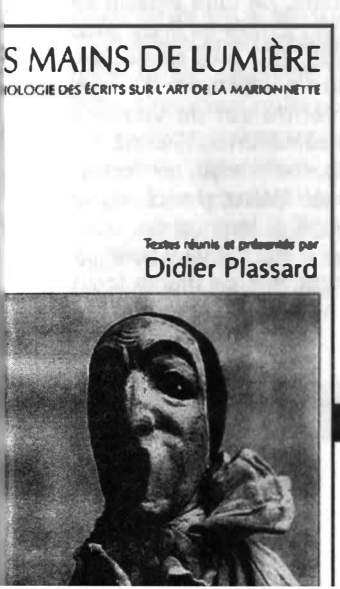

* DIDIER PLASSARD – „Les mains de lumière". Anthologie des écrits sur l'art de la marionnette, Edition Institut International de la Marionnette, Charleville-Mézières, 1996.

NOI ÎN LUME

Căruţa cu paiaţe, model 1997 (1)

În fervoarea european-, ba chiar mondial-integristă imediat postrevoluţionară, au luat fiinţă la noi un număr de teatre bilingve care-şi anunţau, cu mult patos patriotic, dorinţa de a contribui la cunoaşterea reciprocă a respectivelor culturi teatrale prin traducerea şi jucarea textelor româneşti (în primul rând) contemporane în

engleză, franceză ş.a.m.d. şi, invers, prin traducerea şi jucarea în româneşte a unor piese de actualitate americane, franţuzeşti ş.cl. Cu vremea, frumoasele proiecte din statut au luat-o cătinel pe un drum cu sens unic; s-au jucat, adică, de către actorii români, în faţa publicului românesc, dar în limba originară, texte străine, mai mult sau mai puţin recente, şi atât. De ce? Probabil, de francofoni şi anglofoni ce suntem, împrejurare ce s-a vrut, bănuiesc, demonstrată şi prin turnee cu operele în chestiune pe meleagurile lor natale. Cât de tare i-o fi emoţionat pe spectatorii din alte ţări ascultarea unor piese din literatura proprie,